

Els menjadors socials: El Xiprer

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2009

Introducció

143

Aquest treball de recerca¹ té dues parts: per una banda, tracta de la situació general que envolta l'existència dels menjadors socials i, per l'altra, es centra en un d'aquests menjadors, El Xiprer (Granollers). D'aquest centre, el treball dóna dades concretes sobre les seves característiques i l'activitat que desenvolupa, i també aporta el meu punt de vista a partir d'un coneixement directe.

Un menjador social és un servei social d'atenció primària destinat a oferir un àpat al dia, gratuït en molts casos, a persones i famílies amb greus necessitats socials. L'objectiu principal d'aquests centres és aportar una alimentació bàsica diària i, a més a més, també acostumen a fer funcions d'inserció social: s'ajuda els assistents a buscar feina, se'ls proporciona ajuda psicològica si és necessari i, sobretot, se'ls dóna el més similar a una llar, que probablement molts d'ells no tenen.

Els Serveis Socials d'Atenció Primària constitueixen el punt d'accés immediat al primer nivell de serveis socials a Catalunya, el més proper a l'usuari i als àmbits familiars i socials. En aquest tipus de serveis es tracten els casos individualment i si alguna persona necessita una atenció més especialitzada s'envia a Serveis Socials d'Atenció Especialitzada, on es tracta el cas amb més detall.

Actualment, la situació social d'Espanya és força precària ja que un 20% de la població (8 milions de persones aproximadament) viu en la pobresa. Amb la crisi actual la pobresa ha augmentat de manera extraordinària i això fa que molta més gent es vegi en la necessitat d'acudir als menjadors socials. De pobresa, però, en trobem de dos tipus: pobresa relativa i pobresa severa. Aquests dos

¹ Aquest treball va guanyar el premi Camí Ral de treballs de recerca de batxillerat convocat pel Centre d'Estudis de Granollers per al curs 2008/09 i es pot consultar a l'Hemeroteca Municipal Josep Móra de Granollers (Arxiu Comarcal del Vallès Oriental) i a la biblioteca de l'Associació Cultural de Granollers. Presentat a l'IES Baix Montseny, va tenir com a tutora Helena Gefaell.

tipus es poden identificar a partir de la renda mitjana disponible neta (RDN): una persona es considera pobra si els seus ingressos són inferiors al 50% de la RDN. A la taula següent es poden apreciar més clarament les diferències entre els dos tipus de pobresa:

Ingressos disponibles al mes (€)			
Tipus	% de la RDN	1 persona	Família de 4 persones
Pobresa relativa	entre el 25% i el 50%	entre 140 i 280	entre 375 i 755
Pobresa severa	menys del 15% al 25%	de menys de 85 a 140	de menys de 225 a 375

Font: informació extreta d'internet amb dades de l'Informe EDIS, Informe Foessa, Informe CES, INE.

De menjadors socials, en podem trobar de dos tipus: públics (finançats per l'administració) i privats (finançats per una institució privada, normalment religiosa, o per un particular, com és el cas del Xiprer). A Barcelona hi ha més menjadors socials privats que no pas públics, com es pot veure a la taula següent:

	Tipus de centre	On menjar	On dormir	TOTAL
PÚBLICS	Públics (ajuntament)	2	6	8
PRIVATS	Catòlics	10	9	19
	Cristians no catòlics	2	-	2
	Altres	3	2	5
TOTAL		17	17	34

Font: Guia «On»: On menjar, on dormir, on rentar-se.

El Xiprer

El Xiprer és un centre d'acollida de caràcter privat. La idea de crear-lo va sorgir d'un particular, Mercè Riera, directora actual del centre. El Xiprer va néixer amb l'esperança d'ajudar els més desfavorits, oferint-los un lloc d'acollida i, al mateix temps, escoltar i atendre les necessitats d'aquells que ho necessitessin. Aquesta idea ha perviscut fins ara, i segueix amb els mateixos objectius que el primer dia.

Notes
d'investigació

El Xiprer va obrir les portes el dia 13 d'abril de 1997, dia en què només 7 persones, juntament amb dues voluntàries, van asseure's a taula per gaudir del que aquest centre els oferia. Aquest va ser el punt de partida de tot un projecte d'acolliment que ja fa més de deu anys que funciona i que ha vist augmentar l'assistència d'usuaris en poc temps. A la taula següent es pot veure l'increment d'assistents als dinars en els primers cinc anys:

Servei/Any	1997	1998	1999	2000	2001
Dinars	4.665	10.669	12.628	13.050	14.306

El Xiprer ofereix tres tipus de serveis o projectes, tal com ells els anomenen: la casa d'acollida, el magatzem i lliurament d'aliments, i els pisos d'acollida.

La casa d'acollida, o el que anomenariem menjador social, acull aproximadament 300 persones l'any (60 persones diàries). Cada dia s'ofereix una mitjana de 50 esmorzars i 60 dinars. Les persones que hi assisteixen per esmorzar no són les mateixes que hi van a dinar: per esmorzar hi van joves i/o immigrants amb possibilitat de treballar i per dinar freqüenten el centre persones de mitjana edat o grans sense possibilitat de treballar. En aquest projecte, hi col·laboren aproximadament 80 voluntaris.

El Xiprer també disposa d'un magatzem per lliurar lots d'aliments a persones i/o famílies de Granollers en coordinació amb les parròquies. D'aquest servei, se'n beneficien entre 5.000 i 6.000 persones cada mes; són persones que tenen habitatge i ocupació, però amb un sou relativament baix. Col·laboren amb aquest servei prop de 30 voluntaris. Tots els productes del magatzem provenen de grans empreses (Lidl), d'establiments comercials de Granollers (carnisseries, pastisseries...), de molts particulars o directament del Banc d'Aliments, una fundació que es dedica a recuperar aliments que no són comercialitzables però sí que són consumibles, i a proporcionar-los a la gent necessitada, no directament sinó mitjançant diferents entitats benèfiques.

Finalment, El Xiprer disposa de pisos d'acollida, els quals consten de 4 habitacions tutelades amb 20 places individuals i estan destinats

- 146 Una part del lloguer d'aquests pisos el paga el Xiprer, amb l'ajuda d'algunes institucions bancàries; l'altra part la paga la persona que viu al pis. Amb aquests pisos s'intenta crear un entorn familiar i una alternativa de vida per a les persones que més ho necessiten.

Les instal·lacions

El Xiprer consta de diversos edificis. Recordo que la primera vegada que vaig anar a visitar-lo em vaig quedar impressionada per les dimensions de tot plegat; no pensava que fos tan gran. Quan s'entra, a la dreta, trobem la casa on actualment viu la Mercè Riera i a l'esquerra trobem el menjador, des del qual podem accedir a la cuina i a altres sales de menys importància, com la sala de reunions o la sala on els treballadors porten tota l'organització del centre.

S'accedeix al Xiprer des d'un gran pati on tothom s'espera que sigui l'hora de dinar xerrant amb altres persones o, simplement, gaudint de l'entorn i la companyia en silenci. Al menjador, on es fan els àpats, hi ha disposades dues taules llargues, una a cada banda de la llar de foc central. Des del menjador podem accedir a la cuina, normalment freqüentada per dones grans mestresses de casa, i que és fruit d'una reforma considerable. El magatzem, al qual es pot accedir des del pati o des de la cuina, consta de dues plantes i fa uns 100 m² aproximadament.

El Xiprer també disposa de dutxes, de bugaderia, de capella i d'una sala de massatges, tot un luxe, tal com diu la Mercè.

El personal del Xiprer

Al Xiprer, hi treballen voluntaris i personal remunerat. Els voluntaris són aquelles persones que s'ofereixen lliurement a fer diferents

feines sense afany de lucre i sense cap mena d'obligació. Actualment són un centenar de voluntaris, els quals són, realment, la base de tot el projecte. Per a formar aquest equip de voluntaris i voluntàries no s'ha tingut en compte cap criteri de selecció: s'accepta tota persona que s'ofereixi.

De treballadors amb sou, en són 3: l'integrador social, l'assistenta social i la secretària. Aquests treballadors cobren per la seva feina i els sous els paga, normalment, la Generalitat. La feina de l'integrador social, l'Ignacio, és la d'atendre l'usuari en tots els casos: fer un seguiment de cada cas, donar suport emocional i assessorament, fer-los sentir acompanyats... L'assistenta social no s'allunya gaire de la feina que fa l'integrador social, és a dir, l'un complementa l'altra. Finalment, la feina de la secretària és atendre trucades i portar gran part de l'organització del centre, i també és important en altres feines en què es requereixi més personal del normal.

Perfil dels usuaris del Xiprer

La gent que freqüenta El Xiprer és molt diversa: joves, homes i dones de mitjana edat, gent gran... Tots tenen un punt en comú: els falten recursos per poder dur una vida mitjanament normal.

Se m'ha fet relativament difícil explicar la situació de cada persona, els motius pels quals freqüenten el centre, el perfil de cada un i aspectes de la vida personal de cada individu ja que moltes vegades es poden sentir ofesos pel fet que els preguntin sobre la seva vida personal. M'he limitat a preguntar-los com se senten al Xiprer i com valoren aquest centre i els seus serveis a partir d'una enquesta; en alguns casos en particular se m'ha fet complicat ja que algunes persones se sentien igualment molestes.

Aquesta enquesta es dividia en diferents apartats: ús del servei, valoració del servei, l'atenció del personal i les dades d'identificació.

A continuació faig un balanç dels resultats de les enquestes.

Ús del servei

Cap dels usuaris enquestats assistia al Xiprer per primera vegada.

Tots hi assisteixen des de fa relativament força temps:

Menys d'1 any: 27%

Entre 1 i 8 anys: 54%

Més de 8 anys: 19%

Quasi tothom hi assisteix cada dia.

En general, tots han conegut El Xiprer a partir d'amics.

Cap dels enquestats va habitualment a altres menjadors socials.

Cap dels enquestats utilitza algun altre servei de menjar gratuït.

Valoració del servei

Tots els assistents estan molt satisfets amb els serveis —l'horari, les instal·lacions, la higiene del local, la comoditat...— i amb els aspectes relacionats amb el menjar —qualitat, preparació, quantitat... Cap dels enquestats considera el més important de tot el fet que tenen un àpat calent al dia; el més important per a ells és el respecte, l'amabilitat i la responsabilitat que es respira al centre, que està per sobre de tot allò tangible. Cap d'ells milloraria res dels serveis del Xiprer.

Atenció

Tots estan molt satisfets amb el tracte de la Mercè Riera i tots els altres voluntaris en general. Molts d'ells asseguren que El Xiprer és molt més que un menjador social; és una llar on han fet tota una xarxa de relacions humanes que els dona una felicitat que potser fora d'allà no tenen.

Dades d'identificació

Sexe: la gran majoria són homes, sobretot al matí.

Edat: l'edat mitjana es veu clarament diferenciada dependent de l'horari:

Matí (esmorzars): entre 25 i 30 anys.

Migdia (dinars): entre 45 i 50 anys.

Llengua habitual

Matí: les llengües habituals són estrangeres: àrab i francès i, en alguns casos, anglès; en general, el castellà amb dificultats.

Migdia: la llengua habitual és el castellà, encara que tots entenen el català perfectament.

Nivell d'estudis

Tots tenen els estudis primaris i alguns també batxillerat. Com a dada important també cal dir que molts dels immigrants havien arribat a Espanya amb una carrera cursada al seu país. Aquesta carrera no els convalida per res.

Lloc de naixement

Matí: principalment Àfrica (Marroc, Gàmbia, Senegal...).

Migdia: tots espanyols, però pocs nascuts a Catalunya.

Residència actual

Tots, o quasi tots, viuen a Granollers o rodalia en pisos compartits, amb familiars o amb algun amic proper.

Per acabar, cal afegir que, a part de tenir contacte amb les persones que acostumen a freqüentar El Xiprer, també vaig contactar amb un home, en Luis, que va freqüentar-lo durant un temps però que actualment no ho fa ja que la seva situació ha millorat. En Luis, molt amablement, em va escriure part de les seves vivències com a persona sense recursos, de la qual cosa vaig estar molt agraïda ja que sense ell i la seva història no m'hauria pogut posar en la pell de cada una de les persones que veia al Xiprer sempre que hi anava.

Com a conclusió, vull dir que amb aquest treball he après molt més del que m'esperava aprendre: he après sobre els valors morals, el respecte, l'amabilitat, la responsabilitat... i després d'intentar-ho i esforçar-m'hi no he sabut trobar les paraules exactes per a definir El Xiprer: és impossible escriure allò que és inexpressable en paraules i és per això que dic que per entendre El Xiprer i tot el que l'envolta s'hi ha d'anar i veure-ho amb els propis ulls.

Sandra Bermúdez i Pagès
IES Baix Montseny